

KS. JÓZEF KRUKOWSKI

III MIĘDZYNARODOWY KONGRES PRAWA KANONICZNEGO W PAMPELUNIE

W siedzibie Uniwersytetu Nawaryjskiego w Pampelunie (Hiszpania) w dniach od 10 do 15 X 1976 r. obradował III Międzynarodowy Kongres Prawa Kanonicznego, który został zorganizowany pod patronatem Międzynarodowego Stowarzyszenia dla Popierania Studium Prawa Kanonicznego. W obradach tych wzięło udział ponad 400 kanonistów z 25 krajów — w tym 14 z Polski. Ogólny temat Kongresu miał następujące brzmienie: „Norma in iure canonico”.

Uroczyste otwarcie Kongresu nastąpiło w niedzielę 10 października w Aula Magna Uniwersytetu. Na wstępie prof. Fr. Ponz Piedrafita, rektor Uniwersytetu w Pampelunie i prof. A. D'Avack, przewodniczący Międzynarodowego Stowarzyszenia dla Popierania Studium Prawa Kanonicznego, wygłosili przemówienia powitalne. Następnie prof. O. Giacchi przedstawił referat inauguracyjny na temat normy prawnej w społeczności kościelnej. Na zakończenie zabrał głos kard. P. Felici, przewodniczący Papieskiej Komisji do Spraw Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego. Podał on interesujące dane na temat przyszłego Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz natury normy prawnej w Kościele. Oświadczył on, iż w lipcu br. komisja kodyfikacyjna przedłożyła papieżowi pierwsze opracowanie wszystkich schematów kanonów nowego kodeksu. W całości zawiera on 1440 kanonów i dzieli się na 7 ksiąg. Nie obejmuje on schematu „Kościelnego prawa fundamentalnego” (Lex Ecclesiae Fundamentalis), będącego przedmiotem prac odrębnej komisji. Będzie on promulgowany oddzielnie od kodeksu dla Kościoła łacińskiego, gdyż ma dotyczyć całego Kościoła powszechnego. Charakteryzując naturę normy kanonicznej, kard. Felici podkreślił, iż ma ona mieć charakter pastoralny, jednocześnie ma ona wyrażać relacje zachodzące w społeczności kościelnej opartej na hierarchicznej strukturze władzy.

Podczas 5 kolejnych dni pracy Kongresu odbywały się dyskusje nad referatami i komunikatami. Uczestnicy kongresu mogli się uprzednio zapoznać z ich tekstem, gdyż zostały im doręczone na piśmie. Głosy w dyskusji koncentrowały się głównie wokół tez zawartych w referatach. Porządek rozpatrywanych problemów był następujący.

W pierwszym dniu obradowano na temat: „Norma w prawie kanonicznym starożytnym i klasycznym”. Dyskusja dotyczyła następujących zagadnień: jaki był przebieg unifikacji prawa kanonicznego w pierwszym tysiącleciu Kościoła (S. Stickler), jaki był wpływ scholastyki na naukę dekretystów i dekretalistów (R. Weigand), jak wyglądał konflikt między prawem stanowiącym przez hierarchię a prawem zwyczajowym (Ch. Mounier i J. Gaudemet), jaki był walor jurysprudencji (G. Fransen). Najwięcej uwagi w dyskusji poświęcono roli papieża, jaką odegrał w procesie tworzenia norm prawa kanonicznego.

Tematem drugiego dnia obrad była „Norma kanoniczna od XVI w. do Soboru Watykańskiego II”. Przedmiotem dyskusji były następujące referaty: poglądy teologów i moralistów na temat normy (G. Ermecke), wpływ humanistów i zwolenników

teorii prawa natury na doktrynę prawa kanonicznego na temat normy prawnej (E. H. Jeager), wpływ jurysdykcjonalizmu, oświecenia i separatyzmu na system źródeł prawa kanonicznego (H. G. Leclerc), źródła prawa kanonicznego w okresie kodyfikacji w 1917 r. (W. Aymans) oraz od promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego do Soboru Watykańskiego II (T. Mauro). Przebieg dyskusji w tym dniu był bardziej ożywiony niż w poprzednim. Szczególnie wiele uwagi poświęcono kwestii wzajemnej relacji między jurysdykcją papieża i jurysdykcją biskupów w zakresie stanowienia norm prawnych.

Trzeci dzień obrad był poświęcony „Współczesnym problemom fundamentalnym teorii źródeł prawa kanonicznego”. Kierujący przebiegiem obrad prof. W. Onclin stwierdził, iż problematyka ta koncentruje się wokół pytania: w jaki sposób wspólnota (*communio*) wiernych tworzy normy prawne? Podstawę do dyskusji stanowiły następujące referaty: norma prawa kanonicznego w sensie materialnym i formalnym (T. Garcia Barberena), walor aktu „*contra legem*” (E. Corecco), akty administracyjne w prawie kanonicznym (M. Żurowski), jurysprudencja w systemie prawa kanonicznego (F. Finochiaro), autonomia jednostki w prawie Kościoła (G. Lesage). Dyskusja nad powyższymi referatami miała bardzo polemiczny charakter. Najbardziej kontrowersyjny okazał się referat prof. Corecco. Zasugerował on bowiem nowe ujęcie definicji normy prawa kanonicznego. Ponieważ Kościół jest rzeczywistością teologiczną, dlatego normę kościelną — jego zdaniem — należy pojmować jako *ordinatio fidei*, a nie jak dotychczas jako *ordinatio rationis*.

W czwartym dniu obrad kontynuowano dyskusję nad „Aktualnymi problemami teorii źródeł prawa kanonicznego”. Dyskusja ta dotyczyła też zawartych w następujących referatach: prawo Boże jako kryterium autentyczności prawa Kościoła (P. Viladrich), prawo łacińskie i prawa Kościołów wschodnich (E. Eid), prawa partykularne (L. de Echeverria), prawo i duszpasterstwo (F. Retamal), prawa fundamentalne i prawa porządkowe (J. Hervada). Dyskusja ta miała jeszcze bardziej polemiczny charakter niż w poprzednim dniu. Polemika ta rozgorzała między zwolennikami dwu odmiennych koncepcji systemu prawa kanonicznego, a mianowicie włoskiej i hiszpańskiej. Kanoniści włoscy (P. Fedele, L. M. de Bernardis) stanęli w obronie założeń szkoły dogmatyczno-prawnej, według której normy prawa Bożego (naturalnego i pozytywnego) i normy prawa ludzkiego tworzą dwa odrębne porządki normatywne. Normy prawa Bożego zostają włączone do systemu prawa kanonicznego, mającego charakter prawa ludzkiego, poprzez „kanonizację”, czyli akt woli prawodawcy kościelnego. Natomiast kanoniści hiszpańscy stanęli na stanowisku, iż normy prawa Bożego i normy prawa ludzkiego tworzą jeden system normatywny, czyli system prawa kanonicznego. Prawodawca kościelny nie dokonuje kanonizacji norm prawa Bożego, ale jedynie przeprowadza akt pozytywizacji i formalizacji. Wyjątkowo skrajne stanowisko zajął prof. P. Viladrich. Zanegował on znaczenie prawa naturalnego w Kościele. Stanowisko to nie spotkało się jednak z uznaniem ze strony uczestników dyskusji. Jeden z czołowych przedstawicieli hiszpańskiej szkoły kanonistycznej, prof. L. Lombardia, wyraźnie odciął się od tego stanowiska. W referacie wygłoszonym na uroczystym zamknięciu Kongresu podkreślił on istnienie prawa naturalnego i jego doniosłą rolę w systemie prawa kanonicznego.

Przedmiotem piątego dnia obrad były problemy wzajemnych relacji, jakie zachodzą między normą prawa kanonicznego, a innymi porządkami normatywnymi. Podstawę do dyskusji stanowiły następujące referaty: porządek duchowy a porządek doczesny (C. Corral), relację między różnymi systemami wyznaniowymi i ich wpływ na normy prawa kanonicznego (A. Consoli), relacje z porządkiem nadprzyrodzonym i ich wpływ na normy prawa kanonicznego (D. Barillaro), autonomia jednostki w stosunkach między porządkiem kanonicznym a porządkami normatywnymi współ-

czesnych państw (P. Bellini). W dyskusji poruszono szereg nowych i oryginalnych problemów. Przede wszystkim wskazywano na konsekwencje wynikające z doktryny Soboru Watykańskiego II na temat stosunku Kościoła do innych wspólnot wyznaniowych oraz do społeczności państwowej. Poruszono również kwestię bardzo delikatnej natury autonomii jednostki oraz ograniczenia jej wolności w Kościele.

Uroczyste zakończenie Kongresu nastąpiło 16 października po południu. Podczas tej uroczystości rektor Uniwersytetu w Pampelunie Fr. Ponz Piedrafita odczytał telegram Pawła VI do uczestników Kongresu, wyrażający uznanie papieża dla prac Kongresu oraz inicjatyw podjętych dla popierania studium prawa kanonicznego. Prof. P. Lombardia, główny organizator Kongresu, wygłosił referat podsumowujący przebieg obrad oraz tendencji, jakie ujawniły się w poglądach na temat historii oraz natury normy prawa kanonicznego. Stwierdził on m. in., iż kryzys prawa kanonicznego, jaki wystąpił w ostatnim okresie czasu, może i powinien być przewyżczony. Rozwiązanie tego kryzysu uzależnione jest nie tylko od kanonistów, ale przede wszystkim od prawodawcy. Warunkiem rozwiązania go jest umiejętne połączenie miłosierdzia i dyscypliny oraz wymogów dobra wspólnego i konkretnych potrzeb Kościoła. Na zakończenie tej uroczystości zabrał głos również kard. S. Baggio, prefekt Kongregacji do Spraw Biskupów. Podkreślił on ścisły związek, jaki zachodzi między prawem kanonicznym a misją zbawczą Kościoła. Powiedział on, iż „norma kanoniczna jest normą prawną społeczności widzialnej i ludzkiej a zarazem nadprzyrodzonej, będącej owocem Bożego wcielenia w historię ludzkości, przez co norma ta jest prawem świętym”. Wreszcie prof. D'Avack w imieniu Międzynarodowego Stowarzyszenia dla Popierania Studium Prawa Kanonicznego podziękował organizatorom Kongresu za trud i okazaną gościnność.

W obradach Kongresu centralnym punktem zainteresowań były teoretyczne aspekty normy prawa kanonicznego. Zwracano uwagę jednak również na praktyczne konsekwencje rozważanych problemów. Szczególnym przedmiotem zainteresowań były prace nad rewizją Kodeksu Prawa Kanonicznego i nad schematem „Lex Ecclesiae Fundamentalis”. Obszerną relację na temat aktualnego stanu prac nad nowym kodeksem przedstawił mons. J. Castillo Larra, sekretarz Papieskiej Komisji do Spraw Rewizji KPK. Z relacji tej wynika, iż poszczególne schematy muszą być jeszcze przedyskutowane i przereferowane. Na nowy kodeks trzeba więc poczekać jeszcze dłuższy okres czasu. Podczas Kongresu odbyło się również posiedzenie organizacyjne Międzynarodowego Stowarzyszenia dla Popierania Studium Prawa Kanonicznego, na którym dokonano wyboru nowej Rady Zarządu Głównego (15 członków) i Komisji Rewizyjnej (4 członków). Do Rady tej po raz pierwszy został wybrany polski kanonista ks. prof. M. Żurowski. Na posiedzeniu tym rozpatrzono również projekty miejsca i tematu następnego międzynarodowego kongresu kanonistów, mającego się odbyć za 3 lata. Gotowość zorganizowania takiego kongresu u siebie wyraziły trzy uniwersytety (w Innsbrucku, Strasburgu i Waszyngtonie). Prawdopodobnie miejscem tym będzie Waszyngton. Nie ustalono jeszcze definitywnie tematyki następnego kongresu. Zaproponowano, aby kongres ten zajął się jedną z trzech następujących kwestii: prymat i kolegialność w Kościele, odpowiedzialność w Kościele, sprawiedliwość w Kościele. Ostateczną decyzję w tej sprawie podejmie Rada Główna Stowarzyszenia. Metoda pracy, jaką zastosowano na Kongresie w Pampelunie, spotkała się z pełnym uznaniem ze strony uczestników. Znajdzie ona zastosowanie również na następnym kongresie.

Z uznaniem należy podkreślić świetną organizację przebiegu Kongresu, jak również pasjonujący charakter dyskusji podczas obrad. Kongres ten stanowił dobrą okazję do bezpośredniej wymiany poglądów kanonistów z różnych krajów świata

na tematy fundamentalne dla nauki prawa kanonicznego, jak też do nawiązania między nimi osobistych kontaktów. Organizatorzy Kongresu w szczególny sposób chcieli uczcić pamięć wybitnego kanonisty hiszpańskiego z XVI w. — Marcina de Azpilcueta, nazywanego też *Doctor Navarrus*. W tym celu odbyła się wycieczka do Barasoain, gdzie dokonano odsłonięcia tablicy pamiątkowej ku jego czci. Zapewniono też uczestnikom Kongresu pewne rozrywki kulturalne w postaci dwu koncertów pieśni i tańca ludowego oraz *corridy*.